

AZ EURÓPAI UNIÓ ALAPJOGVÉDELMI INTÉZMÉNYRENDSZERÉNEK ERŐSÍTÉSE

AZ EU ALAPJOGI ÜGYNÖKSÉGÉNEK ÚJ JELENTÉSEI

Az Európai Unió 2007-ben létrehozott Alapjogi Ügynöksége (*EU Fundamental Rights Agency*, FRA) az unió tanácsadó szerve. Feladata információk és adatok gyűjtése az EU polgárainak alapvető jogaival kapcsolatban, ezzel összefüggő tanácsadás az uniós intézmények számára, kapcsolattartás a civil társadalommal, valamint az alapjogi tudatosság növelése az uniós polgárok körében. Az ügynökség által monitorozott főbb alapjogi témák a következők: rasszizmus és xenofóbia, diszkrimináció, áldozatvédelem, gyermekjogok, menedékjogi ügyek, állampolgári részvétel, adatvédelem, a független bíraskodáshoz való hozzáférés.

A 2010. évi Európa-nap alkalmából az ügynökség május 7-én négy újabb jelentését mutatta be székelylén, Bécsben, egy egész napos konferencia keretében. A konferencia több mint száz résztvevője között volt Nikoforos Diamadourous, az Európai Unió ombudsmanja, Peter Hustinx európai adatvédelmi biztos, Gál Kinga, az Európai Parlament alapjogokkal foglalkozó bizottságának alelnöke, és természetesen Morten Kjørum, az Alapjogi Ügynökség igazgatója. Magyarországot az Egyenlő Bánásmód Hatóság, az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium, az adatvédelmi biztos munkatársai, valamint Halmi Gábor, az ügynökség igazgató tanácsának magyar tagja és Szabó Máté, az állampolgári jogok országgyűlési biztosa képviselte.

A négy jelentés fontosabb megállapításai a következők:

1. *A Nemzeti Emberi Jogi Intézmények az EU tagállamaiban* címet viselő jelentés, amelynek összefoglalóját a Fundamentum e száma közli, bemutatja az EU tagországokban működő tizenhat akkreditált emberi jogi intézményt, amelyek közül négy (a belga, a holland, a szlovák és az angol) egyben egyenlő bánásmód hatóságként is működik. Ezeknek a kormányoktól független intézményeknek a legfontosabb funkciója az emberi jogok nemzetközi standardjainak közvetítése nemzeti szintre. Az ENSZ szakosított intézménye – kérelmekre – az úgynevezett Párizsi Alapelvek szem előtt tartásával törvényes felhatalmazásuk, jól körülhatárolható mandátumuk,

anyagi és szervezeti függetlenségük, a civil társadalommal való kapcsolatuk alapján három akkreditációs fokozatba sorolja e szervezeteket. „A” kategóriájú akkreditációt csak a spanyol, a lengyel és a portugál intézmény érdemelt ki. A jelentés Magyarország esetében a négy ombudsmanról és az Egyenlő Bánásmód Hatóságról tesz említést, amelyek egyike sem nyerte el még a „C” típusú akkreditációs besorolást sem. Ilyen irányú kérésük esetén feltehetően megkaphatnák a három akkreditációs fokozat valamelyikét, amellyel növekedne legitimitásuk a globális emberi jogi szervezeti rendszerben. A posztkommunista országok közül a nemzeti testületek Lengyelországban, Romániában, Szlovákiában és Szlovéniában már elnyerték az akkreditációt.

2. *Az Adatvédelem az EU-ban: a nemzeti adatvédelmi hatóságok feladatai* című jelentés megállapítja, hogy az EU úttörő szerepet játszik az adatvédelem terén, ami megerősítést nyert azzal, hogy a Lisszaboni Szerződés nyomán kötelezővé vált Alapjogi Karta önálló alapjogként kezeli a személyes adatok védelmét. Ugyanakkor az Eurobarometer 2008 februári adatai szerint tíz megkérdezettből hét nem tudott arról, hogy országában működik adatvédelmi hatóság. Az EU-tagállamok átlagában a megkérdezettek 13 százalékának volt már kapcsolata saját nemzeti adatvédelmi hatóságával. (Az egyik szélső érték Ausztria, mindössze 1 százalékkal, a másik Olaszország 41 százalékkal.) A jelentés különösen problematikusnak tartja az adatvédelem helyzetét a nemzetbiztonság, az egészségügy és a videós megfigyelő rendszerek vonatkozásában.

3. *Az EU polgárainak jogtudatossága az egyenlő bánásmód intézményekkel kapcsolatban* című jelentés az ügynökség megbízásából a huszonhét uniós tagországban összesen 23.500 bevándorló és etnikai kisebbséghez tartozó körében végzett interjúk eredményein alapszik. A felmérés talán legmeggrázóbb adata, hogy tíz megkérdezettből hét nem tudott arról, hogy létezne törvény, amely tiltja a diszkriminatív beléptetést az üzletekbe, éttermekbe, klubokba. Csak minden negyedik válaszoló tudta, hogy antidiszkriminációs szabályok tiltják a munkahelyeken,

a szolgáltatások és a lakhatás terén a faji és etnikai alapú megkülönböztetést. A válaszolóknak mindössze 16 százaléka tudott megnevezni olyan intézményt, amely segítséget nyújt hátrányos megkülönböztetés esetén. Arra a kérdésre pedig, hogy a megtörtént diszkriminációs eseteket miért nem jelentik, a megkérdezettek 63 százaléka azt válaszolta: „úgysem történne semmi”.

4. A negyedik jelentés az EU faji egyenlőségről szóló irányelvnek (2000/43/EC) hatását vizsgálja a munkaadói és munkavállalói szervezetek szemszögéből. A 344 meginterjúvált munkáltató, illetve szakszervezeti vezető körében általános volt a félreértés, hogy az irányelv csak a bevándorlókra vonatkozik, nem pedig mindenkire. Francia és dán szakszervezeti vezetők megítélése szerint a munkahelyeken a nemi egyenlőség érdekében tett lépések könnyebben elfogadhatók, mint a faji diszkrimináció megakadályozása. A romákkal szembeni hátrá-

nyos megkülönböztetést sok munkaadói szervezet és szakszervezeti vezető egyáltalán nem is sorolja a hátrányos megkülönböztetés körébe. A szociális partnerek több országban, például Németországban, az Egyesült Királyságban és Cipruson gyakran rendkívül kritikusak voltak a nemzeti egyenlő bánásmód hatóságokkal szemben.

A négy jelentésről folytatott színvonalas vitában felmerült, vajon az EU polgárai mennyiben tekintik magukénak az unió jelenlegi alapjogvédelmi rendszerét, illetve vajon abban milyen változást idéz elő a Lisszaboni Szerződés két fő alapjogi következménye: az Alapjogi Karta kötelezővé válása és az Európai Unió csatlakozása az Emberi Jogok Európai Egyezményéhez. A kérdés magyar vonatkozása: vajon mivel tud mindehhez hozzájárulni a hamarosan elkövetkező magyar elnökség?